

ISSN 2225-7756

Міністерство освіти і науки України

ВІСНИК

ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

імені В.Н.Каразіна

№ 1046

СЕРІЯ “ПСИХОЛОГІЯ”

Випуск 51

Започаткована 1967 р.

Харків 2013

У віснику подано результати теоретичних та експериментальних наукових досліджень у галузі фундаментальної та прикладної психології. Розглянуті проблеми особистості, когнітивної сфери, деякі питання педагогічної, юридичної, медичної психології, особливості поведінки, що не відповідає нормі.

В вестнике представлены результаты теоретических и экспериментальных разработок проблем фундаментальной и прикладной психологии. Рассмотрены проблемы личности, когнитивной сферы, некоторые вопросы педагогической, юридической, медицинской психологии, особенности девиантного поведения.

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Харківського національного університету. (протокол № 4 від 01.04.2013р.)

Редакційна колегія:

Іванова О.Ф. (відп. ред.) - завідувач кафедри загальної психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор психологічних наук, професор.

Белканія Н.В. - професор факультету соціальних та політичних наук Тбіліського державного університету імені Івана Джавакішвілі, доктор психологічних наук, професор.

Гриценко В.В. - завідувач кафедри загальної та соціальної психології Смоленського гуманітарного університету, доктор психологічних наук, професор.

Дементій Л.І. - декан факультету психології Омського державного університету імені Ф.М. Достоєвського, доктор психологічних наук, професор.

Коваленко А.Б. - професор кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Т. Шевченка, доктор психологічних наук, професор.

Кочарян О.С. - завідувач кафедри психологічного консультування та психотерапії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор психологічних наук, професор.

Кривоконь Н.І. - професор кафедри прикладної психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор психологічних наук;

Надарешвілі В.Г. - декан факультету соціальних та політичних наук Тбіліського державного університету імені Івана Джавакішвілі, доктор психологічних наук, професор.

Саннікова О.П. - завідувач кафедри загальної та диференціальної психології Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, доктор психологічних наук, професор.

Сергеева Т.В. - професор кафедри загальної психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор психологічних наук;

Тімченко О.В. - провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор.

Шестопалова Л.Ф. - завідувач відділом медичної психології ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», доктор психологічних наук, професор.

Яновська С.Г. (відп. секр.) - старший викладач кафедри прикладної психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Адреса редакційної колегії: 61022, Харків, майдан Свободи, 6, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, факультет психології, каб. 441. тел. 8-057-707-56-32.

Електронна адреса: yanovskaya_s@mail.ru

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 11825-696 ПП від 04.10.2006

Статті пройшли внутрішнє та зовнішнє рецензування

Розділ: психодіагностика

<i>Заика Е.В.</i>	Процедура корреляционного анализа по Спирмену в психологических исследованиях	95
<i>Петренко М.В., Богдан Ж.Б.</i>	К вопросу о диагностике просоциальной направленности личности	102

Розділ: гендерна психологія

<i>Коцар А.В.</i>	Особистісні ресурси подолання складних життєвих ситуацій: гендерний аналіз	106
<i>Лучанінова Н.В.</i>	Материнство як складова гендерного функціонування сучасної жінки	110
<i>Смайлова С.А.</i>	Личностные особенности как фактор эффективности коррекции массы тела у женщин	113
<i>Старовойт Т. П.</i>	Гендерні особливості мотиваційно-ціннісної сфери студентів технічного ВНЗ з різною самооцінкою навчання	118
<i>Терещенко Н.М.</i>	Вікова динаміка організації симптомокомплексу маскулітності/фемінітності у дівчат.	122

Розділ: психологія розвитку

<i>Киреева З.А.</i>	Осознание времени в предпенсионном возрасте и старости	126
<i>Крейдун Н.П., Зімовін О.І.</i>	Вікова динаміка системи регуляції поведінки студентів	130

Розділ: Психологія праці та професійної діяльності

<i>Александров Ю.В.</i>	Характеристика і класифікація управлінських рішень, що приймаються у системі ОВС України	135
<i>Волков С.В.</i>	Психологічні особливості змісту професійної діяльності інспекторів з нагляду (контролю) за станом пожежної та техногенної безпеки	142
<i>Воробйова С.В.</i>	Командна робота у діяльності менеджерів нафтогазової галузі	148
<i>Гараев А.А.</i>	Профессиональная идентичность как научная категория	152
<i>Мацегора Я.В., Воробйова І.В.</i>	Визначення критеріїв професійного психологічного відбору на навчання у вищих військових навчальних закладах МВС України	156
<i>Онуфрієва Л.А.</i>	Формування професіоналізму і психологічна підготовка майбутніх фахівців соціономічних професій	161
<i>Пономаренко І.В.</i>	Психологічні особливості професійних завдань у діяльності газодимозахисників МНС України	166
<i>Шиліна А. А.</i>	Мотивація професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ з різним рівнем ургентної аддикції	170

Розділ: Психологія здоров'я та клінічна психологія

<i>Алиева Т. А.</i>	Принципы медико-психологической коррекции студентов с инвалидизацией с сердечно-сосудистыми заболеваниями.	174
<i>Беляєва О.Е.</i>	Ставлення до себе підлітків, що страждають на ожиріння	177
<i>Кочарян А.С., Свинаренко Ю.В.</i>	Основные направления исследований в перинатальной психологии	180
<i>Кукуруза Г.В.</i>	Ефективність програм раннього втручання для дітей з порушенням психічного розвитку	184

Starovoit T.P. Gender specific features of motivation and values sphere of technical university students with different levels of educational self-evaluation	118
Tereshchenko N.M. Age dynamics of syndrom of masculinity / femininity in girls.	122
Section: Psychology of Development	
Kireeva Z.A. Awareness of time in pre-retirement age and period of senility	126
Kreidun N.P., Zimovin O.I. Age dynamics of student's behavior regulation	130
Section: Psychology of work and profession	
Alexandrov Y.V. Characterization and classification of administrative decisions taken in the system ATS Ukraine	135
Volkov S.V. Psychological features of maintenance of professional activity of government controllers are from supervision (to control) after the state of fire and technogenic safety	142
Vorobyova E.V. Teamwork in the management of oil and gas industry	148
Garaev A.A. Professional identity as a scientific category	152
Matsegora Y.V., Vorobyova I.V. The professional psychological selection criteria definition for training in higher military educational establishments of Ukraine	156
Onufrieva L.A. The professionalism formation and future socionomical occupations specialists' psychological training	161
Ponomarenko I.V. Psychological characteristics of Flue gas defenders' professional tasks of Ukrainian MUS	166
Shilina A.A. The professional police motivation of the officers with different levels of urgent addiction	170
Section: Health Psychology and Clinical Psychology	
Aliyeva T.A. The principles of medical and psychological adjustment of students with disability from cardiovascular diseases	174
Belyaeva A.E. Self-attitude of adolescents with obesity	177
Kocharyan A.S., Svyarenko Y.V.. The main direction of research in perinatal psychology	180
Kukuruza G.V. The effectiveness of early intervention programs for children with mental development	184
Lobunets G.Y. Medical and psychological support of students with special needs enrolled in higher education	187
Malneva N.O. A psychological health and its role in becoming of personality of preschool child	191
Mozgovoj V.I. The results of the study willingness of healthy children's parents to the inclusion of the active organization of joint leisure activities with peers who have physical limitations	196
Savenkova I.I. The hronological prognosis of pulmonary diseases	199
Seydametova S.I. The type of attitude to the womens' defect with unilateral shortening of the lower limb traumatic genesis	204
Chernyavskaya T.P. The role of communication in business leaders' activity	208
Shevchenko R.P. Introspection, as an auxiliary method art-therapy clinic neurotic and psychosomatic disorders have Armed Forces and the Armed Forces of Ukraine	213
Category: Social psychology	
Absalyamova K.Z., Lutsenko Y.L. Bulinh among primary school - social psychological and personality aspects	216
Bucko V.B. Psychological aspects of resistance to consciousness manipulation	222
Didukh M.L. Understanding the ethnic individuation in the jewish tradition	226

УДК 159.9:316.77

Психологічні особливості професійних завдань у діяльності газодимозахисників МНС України

Пономаренко І.В.

У статті проведено психологічний аналіз професійної діяльності працівників газодимозахисної служби МНС України. Вказано на психологічні особливості професійних завдань газодимозахисників в підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України, в непридатному для дихання середовищі.

Ключові слова: професійні завдання, непридатне для дихання середовище, газодимозахисна служба.

В статье проведен психологический анализ профессиональной деятельности работников газодимозащитной службы МЧС Украины. Указано на психологические особенности профессиональных заданий газодимозащитников в подразделениях Оперативно-спасательной службы гражданской защиты МЧС Украины, в непригодной для дыхания среде.

Ключевые слова: профессиональные задания, непригодная для дыхания среда, газодимозащитная служба.

This article presents a psychological analysis of professional service workers gassmoke protection Civilian Defense Ministry of Ukraine. Specified on the psychological characteristics of professional tasks gassmoke protection in units of rescue services Civilian Defense Ministry of Ukraine, unfit for breathing environment.

Key words: professional task, not suitable for breathing environment, gassmoke service.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема професійної придатності людини є в центрі уваги різних галузей науки. Розглядаючи складність та небезпечність професійних завдань, які виконують газодимозахисники в непридатних для дихання умовах, під час проведення розвідки та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС), обумовлює застосування не лише комплексу засобів захисту органів дихання, спеціального захисного одягу та спорядження, але і вдосконалення методів психологічного розвантаження рятувальників після гасіння пожежі, ліквідації наслідків техногенних аварій та стихійних лих, пошуку й евакуації людей із палаючих будівель, яке неможливе без обґрунтування психологічного змісту основних професійних завдань газодимозахисників.

Незважаючи на роботи, пов'язані з формуванням професійно важливих якостей газодимозахисників, психологічних чинників успішності їх професійної діяльності, на сьогодні все ще не достатньо розглянуто питання, щодо психологічних особливостей професійних завдань газодимозахисників при виконанні основного оперативного завдання в підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРС ЦЗ) МНС України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення професійної діяльності газодимозахисників неможливе без розкриття загальної структури діяльності, яка залежить від специфіки виконання професійних завдань. Але перш ніж визначити її особливості, зупинимось на деяких теоріях діяльності, що були розглянуті в працях багатьох науковців.

Аналіз психологічної літератури показав, що першоджерельним етапом у вирішенні питань удосконалення діяльності повинно стати її вивчення та вивчення особливостей професійних завдань [3].

В сучасній психологічній літературі діяльність є одним із фундаментальних понять психології і професійні завдання діяльності розглядаються, як завдання діяльності, що безпосередньо спрямовані на виконання завдання (завдань), яке (які) поставлено (і) перед фахівцем як професіоналом [4]. Використання діяльнісного підходу у вивченні психологічних станів, процесів та властивостей дозволяє виявити важливі закономірності у поведінці людини. Людську діяльність можна представити як активну взаємодію з навколишнім середовищем, зміст якої становить доцільну зміну та перетворення цього навколишнього середовища на основі освоєння і розвитку наявних форм культури [12].

У контексті наукового мислення поняття «діяльність» поліфункціональне. Є.Г. Юдін виділив 5 функцій діяльності: 1) пояснювальний принцип; 2) предмет наукового дослідження; 3) предмет управління; 4) предмет проектування (переважно нових видів діяльності); 5) цінність у різних системах культури [13].

О.М. Леонтьєв у макроструктурі діяльності виділяв так звані «одиниці» діяльності, до яких він відносив поняття «операції» та «дії» [5]. На думку автора, «операції» розрізняються за засобами виконання дії та становлять так званий «технічний» склад дії. Поняття «дії» виступає в якості елемента діяльності, в процесі якої досягається конкретна мета. У випадку автоматизації дії чи операції в структурі діяльності відбувається ряд перетворень. По-перше, автоматизовані дії та операції зливаються в єдиний, цілісний акт під назвою «вміння» (наприклад, складна система рухів пожежного-рятувальника, який керує складною технікою під час ліквідації пожежі). При цьому зайві, не потрібні рухи зникають, рухи, що залишились, з хаотичних стають більш точними, кількість помилок різко зменшується. Виконання операції стає автоматичним.

По-друге, контроль за дією чи операцією у разі автоматизації зміщується з процесу на кінцевий результат, а зовнішній, сенсорний контакт, замінюється внутрішнім, пропріоцептивним. При цьому значно менше витрачається сил та енергії на виконання подібної операції.

Р.С. Немов визначає діяльність як специфічний вид активності людини, спрямований на пізнання та творче перетворення навколишнього середовища [10, с. 146]. У своїй діяльності людина створює предмети матеріальної та духовної культури, втілює свої здібності, будує суспільство та ін.. У діяльності формується та проявляється система психічних процесів, станів і властивостей індивіда. Завдяки продуктивному характеру діяльності людина створює знакові системи, знаряддя впливу на себе та природу. За допомогою саме діяльності, а не біологічного самовдосконалення відбувається еволюція людини [10, с. 207–209].

За С.Л. Рубінштейном, діяльність людини за допомогою автоматизації окремих компонентів, «розвантажуючись» від регулювання відносно елементарних актів, може бути спрямована на вирішення більш складних завдань [12, с. 29].

В.С. Мільман, проаналізувавши низку схем діяльності, пропонує такий варіант: потреба, мотив, об'єкт, мета, умови середовища, засоби, склад, контроль, оцінка, продукт [7].

Фізіологічною основою автоматизації компонентів діяльності та перетворення їх у навички виступає, як показав М.О. Бернштейн, перехід управління діяльністю на підсвідомий рівень регуляції та доведення дій людини до автоматизму [1]. Навички входять до структури діяльності та взаємодіють між собою. Характер взаємодії навичок різноманітний: від узгодженості до протидії, від повного злиття до їх гальмуючого впливу – інтерференції. В протилежність навичкам, уміння створюються внаслідок координації навичок, об'єднання їх в системи за допомогою дій, що знаходяться під свідомим контролем. Через регуляцію таких дій здійснюється оптимальне управління вміннями.

Отже, дією можна назвати частину діяльності, яка має самостійну та усвідомлену людиною мету, а операцією – засіб здійснення цієї дії. Характер операції залежатиме від умов виконання дії, від розвиненості в людини певних умінь та навичок, а також від засобів виконання дії. В якості останніх для людини виступатимуть ті знаряддя праці, якими вона користується, виконуючи ті чи інші професійні дії.

Праця є одним з основних видів діяльності та виступає фактором прояву, формування та розвитку психіки людини [10, с. 33]. Основним видом діяльності людини є соціально обумовлена, усвідомлена, цілеспрямована праця, головні характеристики якої властиві і професійні (предметні) діяльності [4].

Освоєння будь-якого виду діяльності підпорядковується загальним закономірностям розвитку діяльності [2]. В.В. Давидов виділяє чотири загальні закономірності розвитку діяльності. По-перше, існує процес виникнення, формування і розпаду будь-якого конкретного виду діяльності. По-друге, її структурні компоненти постійно змінюють свої функції, перетворюючись, один в одне. По-третє, різні види діяльності взаємозалежні протягом людського життя. По-четверте, кожен вид діяльності спочатку виникає та складається в зовнішньому, соціальному середовищі, а лише потім стає внутрішньою формою діяльності окремої людини. Освоєння діяльності, перетворення індивіда в суб'єкт діяльності означає оволодіння основними структурними компонентами діяльності (потребами і мотивами, цілями і умовами їхнього досягнення, діями і операціями) [2]. Стосовно до конкретної діяльності мова повинна йти про освоєння конкретних мотивів, цілей, дій та операцій. Саме такий аналіз повинен мати місце при вивченні конкретних форм професійної діяльності та психологічних закономірностей її успішності.

Професійна діяльність та професійні завдання газодимозахисників віднесені до діяльності в особливих – таких, що виходять за межі звичайних – умовах праці. До особливих умов можна віднести: тривалу діяльність без відпочинку і сну; діяльність за умов дефіциту часу, інтенсивного інформаційного навантаження, часової невизначеності появи сигналів на екрані, сенсорної депривації, гравітаційних впливів, тобто всі ті, що притаманні газодимозахисникам. Чинники напруженості у цьому випадку формуються на основі реальної частоти імовірного розподілу за умов роботи в режимі очікування, в режимі спостереження за різними формами сигналів, за умов раптових, несподіваних подій, неповної інформації.

Мета статті. Оскільки, газодимозахисна служба – спеціальна і єдина служба в гарнізонах та підрозділах ОРС ЦЗ МНС України, яка організовується з метою проведення оперативних дій в непридатному для дихання середовищі, в статті ми розглянемо психологічні особливості професійних завдань у діяльності газодимозахисників МНС України.

Основний матеріал. Основні професійні завдання, які виконує особовий склад ланки ГЗДС, при ліквідації НС та роботі в непридатному для дихання середовищі наведені в Настанові з організації газодимозахисної служби в підрозділах ОРС ЦЗ МНС України. Основні та притаманні психологічні особливості цих професійних завдань структуровано наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Структуризація психологічних особливостей, які притаманні газодимозахисникам при виконанні професійного завдання

Професійні завдання	Психологічні особливості
Аварійно-рятувальні роботи на зруйнованих висотних житлових будівлях, промислових об'єктах та на відкритій місцевості	<ul style="list-style-type: none"> - здатність тривалий час зберігати стійку увагу; - вміти швидко розпізнавати невеликі відхилення від заданої форми; - володіти навичками роботи з спорядженням ланки ГЗДС та організацією зв'язку з постом безпеки; - бути при звичаєному до висоти, швидко і впевнено виконувати на висоті всі професійні дії; - виявляти емоційно-вольову стійкість, відповідальність, самоконтроль, низький рівень тривожності; - зберігати зібраність у непередбачуваних ситуаціях.
Аварійно-рятувальні роботи, пов'язані з викидом небезпечних хімічних речовин (НХР)	<ul style="list-style-type: none"> - досконало знати особливості НХР; - оперативне визначення району забрудненості отруйними речовинами та постійний контроль за його поширенням; - мати автоматизованість та швидкість виконання основних операцій, добру координацію рухів, вестибулярний апарат, зорово-моторну координацію, м'язову витривалість та силу.
Аварійно-рятувальні роботи в обмежених (замкнених) просторах	<ul style="list-style-type: none"> - вміти виконувати завдання в обмеженому просторі (печерах, копальнях, колодязі колектора, шахти і т.д.); - вміти перемикатися від звичного способу дій (сидяча поза, ходьба) до робочої пози (просування поповзом, робота лежачи й т.д.); - мати стійкість до високої концентрації продуктів горіння; - мати стійкість до моногонії.
Робота в засобах індивідуального захисту органів дихання та процес включення і виключення із ЗІЗОД	<ul style="list-style-type: none"> - бути уважним при перевірці тиску у балонах з повітрям; - наявність колективізму, рішучість, передбачуваність, керівника гасіння пожежі оперативна оцінка; - вести радіообмін по засобам радіозв'язку, переговори із постовим на посту безпеки по мобільній радіостанції.
Пересування ланки ГЗДС у задимленому та (чи) загазованому середовищах	<ul style="list-style-type: none"> - вміти помічати незначні зміни в задимленому середовищі (приміщенні); - вибирати при спостереженні матеріал, необхідний для розв'язання проблеми (фрагменти одягу, силует тіла, можливі пози постраждалого, який знаходиться у задимленому приміщенні); - бути здатним до самоспостереження на маршруті ланкою ГЗДС; - вміти окомірно визначати густину задимлення, відстані від предметів, розміри осередку пожежі; - довгостроково вести роботу в засобах індивідуального захисту органів дихання і зору не погіршуючи якості та не знижуючи темпу.
Організація та проведення роботи щодо пошуку та рятування людей особовим складом ланки ГЗДС	<ul style="list-style-type: none"> - побудувати в уявленні образ дій у задимлених і загазованих середовищах (приміщеннях) на маршруті ланки ГЗДС; - побудувати в уявленні образ дій щодо можливих шляхів підйому або спуску та способів рятування і транспортування; - вести радіообмін по засобам радіозв'язку, чітко передаючи команди і повідомлення, зберігаючи спокійний тон у екстремальній ситуації; - переключати увагу з одного об'єкта на інший при проведенні розвідки; - бути стійким до перепаду температур; - мати професійну спостережливість; - мати здатність до передбачення, тактичного чуття, стратегії; - мати здатність до комбінації.
Робота особового складу ланок ГЗДС в умовах високої температури	<ul style="list-style-type: none"> - мати здатність до виконання рухів протягом тривалого часу; - бути здатним до мобілізації волі, мати завзятість, стійкість і здатність до оволодіння засобом пересування; - мати стійкість до статичних навантажень; - мати здатність швидко діяти в умовах дефіциту часу, прогнозувати зміни оперативної обстановки - вміти знаходити нові нестандартні рішення; - мати узгодженість рухів з процесами сприйняття.

Робота особового складу ланок ГЗДС в умовах низької температури	<ul style="list-style-type: none"> - мати стійкість до різкого перепаду температур в умовах підвищеної вологості повітря; - вміти чітко та логічно викладати свої думки; - вміння вести ділові переговори - здатність швидко встановлювати контакти з новими людьми; - мати вміння узгоджувати свої дії з діями інших людей; - уміти дати об'єктивну оцінку діям інших людей; - мати здатність до впливу на людей; - мати здатність до тривалої розумової праці без погіршення якості і зниження темпу; - мати самовладання при конфліктах; - уміти точно виконувати розпорядження.
Надання долікарської допомоги за транспортування потерпілих з задимлених приміщень	<ul style="list-style-type: none"> - вміти розподіляти та концентрувати увагу; - мати високий рівень емпатії; - володіти навичками роботи з медичним інструментом; - вміти імпровізувати з підручним спорядженням щодо конструювання носилок, волокуш та підручних засобів для накладення шин.
При виконанні вищезазначених професійних завдань газодимозахисник також повинен:	<ul style="list-style-type: none"> - запам'ятовувати оперативну ситуацію, зіставляти її зі своїм професійним досвідом; - здійснювати послідовність розумових та фізичних дій для реалізації алгоритму ліквідації НС; - вміти зберігати активність та високу працездатність в умовах стомлення, що збільшується.

Узагальнюючи таблицю слід зауважити, що психологічні особливості професійних завдань у діяльності газодимозахисників МНС України, зосереджені на професійно важливих якостях газодимозахисників, які повинні бути розвинені та реалізовані при недостатньому обсягу даних про навколишні події та інформаційній ізольованості, при дефіциті часу для прийняття рішення, при нестандартності ситуації та її несподіваній зміні, при пошуку джерел загорання та обмеженій видимості, при присутності нових незвичних подразників та значних фізичних навантаженнях під час виконання рятувальних робіт.

Висновок. Отже, у статті проведено психологічний аналіз професійної діяльності працівників газодимозахисної служби МНС України. Вказано на те, що професійні завдання, які супроводжують газодимозахисників в процесі їх діяльності, мають ряд психологічних особливостей, які необхідно враховувати при підготовці газодимозахисників, з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Література

1. Бернштейн, М. О. На путях к биологии активности / М. О. Бернштейн // Вопросы психологии. – 1965. – № 10. – С. 65–78.
2. Давыдов, В. В. Психология деятельности как основа формирования способности и готовности к практической деятельности / В. В. Давыдов. – М. : Наука, 1997. – 231 с.
3. Дяченко, М. И. Готовность к деятельности в напряженных условиях: психологический аспект / М. И. Дяченко, Л. А. Кандыбович, В. А. Пономаренко. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 204 с.
4. Климов, Е. А. Человек как субъект труда и проблемы психологии / Е. А. Климов // Вопросы психологии. – 1984. – № 4. – С. 12–18.
5. Леонтьев, А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
6. Ломов, Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов ; отв. ред. Ю. М. Забродин, Е. В. Шорохова. – М. : Наука, 1984. – 414 с.
7. Мильман, В. Э. Стресс и личностные факторы регуляции деятельности / В. Э. Мильман. – М.: Физкультура и спорт, 1983. – С. 24 – 46.
8. Наказ МНС України № 1342, від 16.12.2011 «Про затвердження Настанови з організації газодимозахисної служби в підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України». – Режим доступу [<http://news.yurist-online.com/laws/46775/>].
9. Наказ МНС України №575, від 13.03.2012 «Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту». – Режим доступу [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0835-12>].
10. Немов, Р.С. Психология / Р. С. Немов. Кн. 1. – М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1999. – 688 с.
11. Платонов, К. К. Вопросы психологии труда / К. К. Платонов. – М. : Воениздат, 1970. – 264 с.
12. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 325 с.
13. Юдин, Э.Г. Системный подход и принцип деятельности / Э. Г. Юдин. - М. : Наука, 1978. – 234 с.

<i>Коцар Алла Вікторівна</i>	Доцент кафедри психології Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», кандидат психологічних наук
<i>Кочарян Олександр Суренович</i>	Завідувач кафедри психологічного консультування і психотерапії Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, доктор психологічних наук, професор
<i>Крейдун Надія Петрівна</i>	Декан факультету психології Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент
<i>Кукуруза Ганна Володимирівна</i>	Керівник групи психології розвитку, провідний науковий співробітник ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН», кандидат психологічних наук
<i>Лобунець Ганна Юрійвна</i>	Керівник Центру психічного здоров'я студентської молоді, пошукач кафедри психотерапії ХМАПО
<i>Луценко Олена Львівна</i>	Доцент кафедри прикладної психології Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент
<i>Лучанінова Надія Викторівна</i>	Старший викладач кафедри психологічного консультування і психотерапії Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат психологічних наук
<i>Макаренко Амалия Олексіївна</i>	Старший викладач кафедри психології Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «ХАІ», кандидат психологічних наук
<i>Мальнева Наталія Олександрівна</i>	Психолог ПП «Мальнева», здобувач кафедри прикладної психології Харківського державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
<i>Мацегора Яніна Володимирівна</i>	Старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності внутрішніх військ науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ
<i>Меднікова Ганна Ігорівна</i>	Доцент кафедри практичної психології, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, кандидат психологічних наук, доцент
<i>Мельник Інна Михайлівна</i>	Доцент кафедри загальної психології Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент
<i>Мозговий Віктор Іванович</i>	Практикуючий психолог, психодраматерапевт, доцент кафедри економіки Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права, кандидат психологічних наук
<i>Научитель Олена Давидівна</i>	Доцент кафедри психології Національного аерокосмічного університету «ХАІ», кандидат психологічних наук
<i>Онїщенко Наталія Вікторівна</i>	Провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук
<i>Онуфрієва Ліана Анатоліївна</i>	Доцент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, кандидат психологічних наук, доцент
<i>Перевозна Тетяна Олексіївна</i>	Доцент кафедри соціальної психології Харківської державної академії культури, кандидат психологічних наук
<i>Петренко Марія Володимирівна</i>	Асистент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
<i>Підбуцька Ніна Вікторівна</i>	Доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Побідаш Андрій Юрійович</i>	Начальник відділення впровадження психотренінгових технологій науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук
<i>Пономаренко Іван Володимирович</i>	Здобувач науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України

Наукове видання

ВІСНИК
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
№1046

Серія “Психологія”

Збірник наукових праць

Українською, російською та англійською мовами

Підписано до друку 03.04.2013 р. Формат 64x80/8.

Папір офсетний. Друк ризограф. Ум. друк. арк. 31,2. Обл-вид. арк. 36,3.

Тираж 100 пр. Ціна договірна.

61022, Харків-22, майдан Свободи, 4.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.

Видавництво.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В.В.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 778-60-34

e-mail:bookfabrik@rambler.ru

Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис № 2480000000106167 від 08.01.2009